

4.2 ROK 1898 – ZROD „PŘÍKOPOVÝCH BITEV“

4.2.1 PŘÍČINY NEPOKOJŮ

Politické pozadí konfliktu kolem *Grabenbummelu* v roce 1898 je prakticky identické s důvody vzniku prosincových nepokojů. Ústupek Čechům v podobě dubnových jazykových nařízení vyvolal v Předlitavsku parlamentární krizi. Obstrukci, která téměř znemožnila další fungování Říšské rady, se ministerský předseda Kazimír Felix Badeni pokusil vyřešit uzavřením sněmovny a odročením dalších jednání,²⁰⁹ ale místo toho došlo k přesunu konfliktu do veřejného prostoru. Poslanci totiž odjeli do svých volebních okrsků, kde začali pořádat agitace a voličské schůze. Během nich probouzeli v zúčastněných pocit národního ohrožení,²¹⁰ který vyvolal pouliční nepokoje ve Vídni, Štýrském Hradci a německých městech v Čechách, například v Žatci, Sokolově nebo České Lípě.²¹¹

Obnovené zářijové zasedání Říšské rady kýžené zklidnění situace nepřineslo. Obstrukce dosáhla vrcholu v listopadu, kdy německý pokrokář Emil Pfersche napadl při zasedání jednoho

—²⁰⁹ Berthold SUTTER, *Die badenischen Sprachverordnungen von 1897*, díl I., Vídeň 1960, s. 265–267; Robert KVAČEK, *Doba zrání*, in: *Báseň a politik. Sborník z konference k sedmdesátému výročí úmrtí Viktora Dyky*, Josef Tomeš (ed.), Praha 2004, s. 30–31.

—²¹⁰ Michal FRANKL, „*Emancipace od židů*“: Český antisemitismus na konci 19. století, Praha 2007, s. 252.

—²¹¹ Národní archiv, Prezidium místopředsednictví [NA PM] 1891–1900: 873/2: 8/1/13/1 k. 2295: Stížnost ohledně nacionalismu v hospodách a restauracích ze dne 2. září 1897.

z českých poslanců nožem.²¹² Vládní strany reagovaly prosazením změny jednacího řádu, tzv. *Lex Falkenhayn*. Ta umožňovala předsedovi sněmovny vykázat poslance na tři dny z jednání, po opakovaných přestupcích až na třicet. *Lex Falkenhayn* rozčílil sociální demokraty, kteří se k obstrukci také přidali.²¹³ Rozruch v parlamentu reflektovala i vídeňská ulice, kde došlo k ostrým střetům demonstrantů a policie.²¹⁴ Když vídeňský starosta Karl Lueger při audienci u císaře prohlásil, že dále nedokáže zajistit klid v hlavním městě monarchie, přijal císař demisi ministerského předsedy Kazimíra Felixe Badeniho. Demonstrace v německých městech v Rakousku a Čechách se rázem změnily v oslavy. Vždyť koneckonců nevyhrála pouze parlamentární obstrukční politika, ale i ulice, která zasadila Badenimu poslední ránu.²¹⁵

V českých městech a tisku naopak zavládl smutek, jenž byl ale rázem smeten přívalem vzteku, vyvolaným právě německými spolkovými studenty, kteří se v napjatou dobu rozhodli oslavit pád nenáviděného polského premiéra hlasitou sešlostí v Karolinu. Jejich následný pochod, českou společností někdy nepřesně označovaný za *bum!*, přímo vedl k vypuknutí nepokojů.

—²¹² O. URBAN, *Česká společnost 1848–1918*, Praha 1982, s. 463; Mark TWAIN, *Stirring Times in Austria*, New York a Londýn 1898, s. 530–540 in Harper's New Monthly Magazine (díl 96).

—²¹³ Hned druhý den došlo v několika případech k nasazení *Lex Falkenhayn* v praxi, kdy do sněmovny vstoupila policie, která obstruující poslance vyvedla. Právě zásahy bezpečnostních orgánů ještě více poslance rozčílily, viz D. SMRČEK, *Pražské prosincové nepokoje roku 1897 v Praze*, 2017, s. 30–32.

—²¹⁴ O. RATHKOLB, *Gewalt und Antisemitismus an der Universität Wien und die Badeni-Krise 1897. Davor und danach*, in: *Der lange Schatten des Antisemitismus. Kritische Auseinandersetzungen mit der Geschichte der Universität Wien im 19. und 20. Jahrhundert*, O. Rathkolb (ed.), Wien 2013, s. 78–79.

—²¹⁵ Mimo jiné např. O. URBAN, *Česká společnost 1848–1918*, s. 463–465.

Nepokoje se staly pro Čechy hořkou zkušeností. Nejen proto, že se proměnily z národní demonstrace v masové rabování židovského a německého majetku, ale zejména kvůli jejich konci, tedy vyhlášení stanného práva, jež se Čechům zdálo příliš krutým trestem za události, které sami nevyprovokovali. Zároveň se od počátku začala šířit v tisku propaganda, hlásající nejen to, že Němci nebyli nijak potrestáni za své chování, ale že během stanného práva a večerního zákazu vycházení provokují například tím, že popíjejí alkohol, hlasitě slaví nastalou situaci a vysmívají se Čechům.²¹⁶ Těmito zprávami byl pouze přiléván olej do již tak rozjitřených vztahů mezi oběma národy.

K dalším konfliktům nicméně za nastalé situace nedocházelo, protože nad Prahou bylo stále vyhlášeno stanné právo, jehož tresty za jakékoliv přestupky byly příliš tvrdé na to, aby si ho české či německé obyvatelstvo dovolilo porušit. Všechny společenské i politické problémy, které vyvolal pád Badeniho i následné bouře, však alespoň částečně zůstávaly. Nedá se pochybovat o tom, že napětí se po hrůzách „prosince“ vytratilo, ale některé nedořešené konflikty společnost sunula před sebou. Jedním z takových byl právě spor s „buršáky“, tedy těmi, které česká společnost vinila z vypuknutí těchto nepokojů.²¹⁷ Dalším byly zprávy o napadání Čechů, které každý den přicházely z měst s německou většinou. Český tisk o nich bohatě referoval. Ačkoliv to samozřejmě explicitně

—²¹⁶ K reakcím Čechů viz Viktor DYK, *Vzpomínky a komentáře*, Praha 1927, str. 84–88. Michael BOROVIČKA – Jiří KAŠE – Jan P. KUČERA – Pavel BĚLINA, *Velké dějiny země Koruny české XII b*, Praha 2013, str. 128; *Národní listy*, roč. 38, č. 12, 12. 1. 1898, s. 2; *Národní listy*, roč. 38, č. 13, 13. 1. 1898, s. 2.

—²¹⁷ K pojímání „buršáku“ českým tiskem ve spojitosti s rokem 1897, viz D. SMRČEK, *Prosincové nepokoje roku 1897 v Praze*, 2017, s. 75–84; M. FRANKL, „*Emancipace od židů*“, 2007, s. 253–256.

nenapsal, v lidech se snažil vzbudit pocit, že je nutné vykonat vendetu na německém obyvatelstvu v Praze.²¹⁸

Stanné právo zůstalo nad Prahou vyhlášeno do 10. ledna 1898.²¹⁹ Bylo mementem neúspěchu, který zaznamenal český národ v politické sféře i na ulici. Jeho zrušení se pojilo s obnovením zasedání zemského sněmu, jenž se téhož dne sešel přesně po deseti měsících od svého předchozího sezení, a vneslo do ulic novou vlnu napětí. Zpočátku se musela politicky dořešit nepříjemná situace kolem prosincových bouří, ale následně se větším ohniskem problému stalo řešení státního rozpočtu, při kterém přistoupili němečtí poslanci k obstrukci. Nakonec zemský sněm opustili, aniž by se na něčem dohodli.²²⁰

Posledním politickým problémem, který ve společnosti zarezoval, bylo hledání nových jazykových nařízení, která by nahradila původní nařízení Badeniho. Již na počátku zasedání vznikly na zemském sněmu dva návrhy. První z nich navrhl Karel Buquoy, vedoucí Strany konzervativního velkostatku. Navrhoval vytvoření komise, která nařízení přetvoří. Druhý, nekonstruktivní návrh na zrušení jakékoliv jazykové úpravy, přednesl za blok německých stran Ludwig Schlesinger. Buquoyův návrh byl nakonec přijat, ale Němci do komise nevstoupili a její činnost tím odsoudili k záhubě. Nový ministerský předseda Paul Gautsch von Frankenthurn se nakonec rozhodl vydat nařízení sám. K vyhlášení došlo 5. března 1898. Podle nich měla vzniknout tři jazyková území – české, německé a smíšené. Příliš popularity si tím získat nemohl, neboť obě strany odmítaly couvnout ze svých požadavků. Češi nechtěli svolit z Badeniho ordonancí, zatímco Němci, ačkoliv k nim Gautschova

—²¹⁸ Prakticky každá zpráva o *bummelech* z ledna 1898, například *Národní listy*, roč. 38, č. 17, 17. 1. 1898, s. 2–3.

—²¹⁹ O. URBAN, *Česká společnost*, 1982, s. 466.

—²²⁰ *Národní listy*, roč. 38, č. 50, 19. 2. 1898, s. 2; *DBs*, 1898, roč. 7, č. 11, únor.

nařízení byla velmi přívětivá, nestáli o jakýkoliv ústupek. Samotná vláda o moc déle svůj výtvar nepřežila, protože ještě téhož dne padla.²²¹

4.2.2 „NENOSTE ČEPIČKY – BUDE POKOJ!“

První významnější projevy *bummelu*, které se v Praze odehrály v lednu 1898, nepřerostly do masového násilí a víceméně zůstaly v hranicích, které ještě dokázaly bezpečnostní orgány uhlídat. Zajímavé tedy zůstávají spíše jeho důsledky, jež možná vypovídají o dobové mentalitě a strachu státní správy z dalších nepokojů – mohly by dosáhnout úrovně bouří předchozího roku.

Dne 16. 1. 1898, hned první neděli po zrušení stanného práva, se spolkoví studenti rozhodli uspořádat *bummel*. Tato zpráva se podle *Národních listů* velmi rychle rozšířila do celé Prahy, takže se očekávala velká účast a pobouření. Novinu deník přinesl v nedělním ranním vydání, tedy ještě před tím, než se akce měla uskutečnit.²²² Nedá se přesně říct, jak se informace roznesla, nicméně se dá očekávat, že přítomnost procházek zaujala pozornost české nacionálně smýšlející společnosti již před nepokoji roku 1897, takže věděli, že se v neděli na Příkopech konají. Přítomnost zvyku uprostřed semestru tedy byla pravděpodobně očekávatelná, navíc se jednalo o první možnost po delší době.

Prosby úřadů nakonec představitelé spolků vyslyšeli a pochod, který měl dojít na Příkopy z ulice Na Bojišti, se nakonec oficiálně nekonal. Část studentů se nicméně okolo jedenácté začala

—²²¹ O poměrech na zemském sněmu a vyhlášení jazykových nařízení, viz O. URBAN, *Česká společnost*, 1982, s. 466; J. KOŘALKA, *Češi v habsburské říši a Evropě*, 1996, s. 168; J. KŘEN, *Konfliktní společnosti*, 2013, s. 222; *Národní listy*, roč. 38, č. 64, 5. 3. 1898, s. 1.; O pocitech obou národů vůči novým jazykovým nařízením, viz *Národní listy*, roč. 38, č. 56, 25. 2. 1898, s. 1.; O pádu Gautschovy vlády, viz *Národní listy*, roč. 38, č. 66, 7. 3. 1898, s. 1.

—²²² *Národní listy*, roč. 38, č. 16, 16. 1. 1898, s. 2.

objevovat kolem německého Kasina, kde byl již v tu dobu shromážděný několikatisícový dav Čechů, čekající na příchod *bumrlujících* Němců. Dohromady zde bylo tolik lidí, že blokovali celou komunikaci i dráhu tramvaje. Situace byla napjatá, plná vzájemných provokací, ale podstatněji se zvrhla až ve chvíli, kdy jeden z Čechů shodil kulérovému posluchači techniky Kamilu Hoffmeisterovi z Ghibellinie jeho cerevisku. Ten se proti ohromné přesile Čechů rozhodl vytáhnout legálně držený revolver. Dav mu ho ihned vytrhl a studenta napadl. Zachráněn byl až příchodem policejního inspektora, jenž zatkl ještě jednoho z německých studentů, medika Franze Bendla. Za shození cerevisky byl zatčen jeden člověk, který byl ale jedním z Němců, kteří doprovázeli kulérové studenty, ale sami nebyli oblečeni v „barvách“. Zjevně se tedy jednalo o chybu vyplývající z nepřehledné situace. Většina studentů nakonec okolo 11.45 odešla do Kasina a nechala ulici napospas Čechům. Neuspořádaný *bummel* nakonec do žádných závažnějších problémů nepřerostl. Dav se bez přítomnosti nepřítelů postupně začal rozcházet.²²³ Již o den později žádala německá akademická obec kvůli incidentům telegrafickou zprávou ministerského předsedu, aby přiměl místodržitele k uznání statutárních práv pražského studentstva. V reakci na to uznal Karl von Coudenhove nošení „barev“, ale svůj názor pomalu začínal měnit.²²⁴

Neuskutečněný *bummel* si spolkoví studenti rozhodli nahradit o dva dny později, dopoledne v úterý 19. ledna 1898. Pozornost davů tentokrát byla o něco menší, nicméně se obecenstvo i přes

—²²³ Zpráva policejního ředitele Dörfla místodržiteli o nepokojích na Příkopech 16.–20. ledna 1898: NA PM 1891–1900: 873/2 8/22/7, karton 2556, č. 1485; Zpráva policejního koncipisty Stause o událostech na Příkopech, Tamtéž; *Národní listy*, roč. 38, č. 16, 16. 1. 1898, s. 2; Tamtéž, roč. 38, č. 17, 17. 1. 1898, s. 2–3; *DBs*, 1898, roč. 7, č. 11, únor.

—²²⁴ *Hercynia*, 1961, s. 8.

konání zvyku v pracovní den sešlo. Z novinových článků i policejních zpráv se ale opět zdá, že o konání *bummelu* předem vědělo.²²⁵

Podle pramenů se okolo jedenácté hodiny na Příkopech sešlo zhruba padesát studentů v barvách a asi sto bez kuléru. Ve skupinkách po dvou až po šesti se procházeli po ulici. K nim byl přiřazen zhruba stejný počet strážníků. Ačkoliv došlo k jednotlivým potyčkám, průběh nebyl nijak extrémní a k žádnému většímu zatýkání policie nepřistoupila. Většina studentů byla „vyzbrojena“ holemi, které byli v případě napadení připraveni použít k mlácení svých protivníků. K takovému případu došlo během celého pochodu dvakrát, k násilí opět zavdalo příčinu sražení barevných čepic z hlav německých studentů. Podle zdrojů si jak Češi, tak Němci odnesli ze sporů boule a podlitiny, ale k vážnějším zraněním nedošlo. Nejvíce ran schytl student medicíny Adolf Pollauer, kterého dav zmlátil do krve dříve, než dokázala zasáhnout policie a medika vysvobodit. Evidentně mu nadávali i na policejní stanici, kdy k němu přistoupil jeden ze zatčených a řekl mu: „Tak vy jste ten Pollauer a rozbili Vám jen nos; škoda, že Vám nerozbili lebku.“

Po dvanácté hodině se celá německá společnost vydala do Kasína na *Frühshoppen*. Zhruba šest studentů se rozhodlo opět na Příkopy vrátit, za což byli fyzicky napadeni. Ačkoliv musela zasáhnout policie a preventivně bylo povoláno i vojsko, situace se velmi brzy uklidnila a Příkopy se nadále nestaly centrem větších nepokojů.²²⁶

—²²⁵ *Národní listy*, roč. 38, č. 19, 19. 1. 1898, s. 2.

—²²⁶ Ke zbytečnému násilí ze strany vojska, viz Stížnost českých poslanců místodržiteli, předaná na místodržitelství nejvyšším zemským maršálkem, NA PM 1891–1900: 873/2 8/22/7, karton 2556; Zpráva policejního ředitele Dörfla místodržiteli o nepokojích na Příkopech 16.–20. ledna 1898: NA PM 1891–1900: 873/2 8/22/7, karton 2556, č. 1485; Interpelace českých poslanců ohledně událostí z 18. ledna 1898, tamtéž; *DBs*, 1898, roč. 7, č. 11, únor; Citát pochází z popisů událostí z pohledu Jiřího Dörfla, tamtéž; *Národní listy*, roč. 38, č. 19, 19. 1. 1898, s. 2; <https://www.psp.cz/eknih/1895skc/2/stenprot/032schuz/s032001.htm>, 4. 5. 1898.

Za první napadení Pollauera byl zatčen patnáctiletý obuvnický učeň Bohumil Chocholoušek a také student práv Otto Jelínek, který se s holí v ruce chlubil, že ji vytrhl německému studentovi. Oba později byli u soudu osvobozeni, protože prokazatelně nikoho neohrozili.²²⁷

V Praze se nicméně o poledních událostech roznesla zpráva, která způsobila větší shromáždění davů zprvu u sněmovní budovy na Malé Straně. Dav musel být rozeznán přivolaným vojskem. Shromáždění se opět sešlo na Václavském náměstí. Okolo šesté odpolední byly nakonec Příkopy vyklizeny dragouny a Václavské náměstí obsadilo vojsko. Z českého tisku i při interpelacích na zemském sněmu se stejně jako při bouřích roku 1897 ozývala četná kritika neadekvátních zákroků vojska, které tvrdě útočilo, ačkoliv k žádnému násilí ze stran Čechů nedošlo. Docházelo k brutálním výjevům, které vypovídají o přecitlivlosti a podráždění vojenských sil, kdy například jeden z dragounů rozsekl dvaadvacetiletému rukavičkářskému pomocníkovi Josefu Fibigerovi lebku.²²⁸

Ještě toho večera došlo k pokusu o útok na byty rektora německé Karlo-Ferdinandovy univerzity profesora Josefa Ulbricha a ředitele Vídeňské bankovní jednoty Markuse Schuberta. Útoky obnovily u Němců obavy o vlastní bezpečnost.²²⁹ Volali po rychlém řešení, než opět nepokoje přerostou únosnou míru. Úřady v čele s místodržitelem již nehodlaly připustit, že se situace vymkne kontrole, jako se to stalo během „prosince“. Pravděpodobně i rostoucí

—²²⁷ Zpráva o soudu obou mužů podaná ministrem spravedlnosti, viz ŮSTA, AVA, Mdl, Präs., k. 856, 1898.

—²²⁸ Interpelace poslanců zemského sněmu Dvořáka a Adámka o výjevech na Václavském náměstí z 19. 1. 1898: NA PM 1891–1900:873/2 8/22/7, karton 2556; Odpověď vojenského velitele Prahy Phillipa Grüneho: Tamtéž; *Národní listy*, roč. 38, č. 19, 19. 1. 1898, s. 2; Tamtéž, roč. 38, č. 20, 20. 1. 1898; Tamtéž, roč. 38, č. 20, 20. 1. 1898, odpolední vydání, s. 2.

—²²⁹ *Národní listy*, roč. 38, č. 21, 21. 1. 1898, s. 5.

napětí v ulicích, které se přelávalo i mimo čas a místo samotného *bummelu*, je přimělo k razantnímu a radikálnímu kroku. Již v pátek 21. 1. 1898 vyslyšelo policejní ředitelství prosby českých studentů a vyhlásilo nad Prahou tzv. *Farbenverbot*, čili zákaz nošení všech „demonstrativních“ barevných odznaků.²³⁰

obr. 5 — Parodie Buršáků po *Farbenverbotu*

4.2.3 NÁSLEDKY – FARBENVERBOT

Farbenverbot znamenal pro Prahu novou zkušenost. Pod trestem pokuty až sta zlatých nebo čtrnáctidenního vězení byly z města vypovězeny barevné symboly. Samozřejmě se nejednalo jen o německý kulér, ale také o českou trikoloru a další znaky. Nicméně se nedalo pochybovat o tom, proti komu je nařízení mířeno. Spolkové „barvy“ vyvolávaly od zrušení stanného práva emoce

—²³⁰ Stížnost českých studentů adresované Paulu Gautschovi 20. ledna 1898: NA PM 1891–1900: 873/2: 8/1/19/1: karton 2365; *DBs*, 1898, roč. 7, č. 11, únor; *Akademische Burschenschaft Carolina*, 1930, s. 56; *Akademische Burschenschaft Carolina zu Prag in München 12. Mai 1860*, 2015, s. 15; *Hercynia*, 1961, s. 8; *DBs*, 1898, roč. 8, č. 1, duben.

prakticky každý den, a úřady nedokázaly tuto činnost zakázat, neboť byla povolena ve spolkových stanovách. Pro studenty byl *Farbenverbot* ledovou sprchou. Nejenže se už nemohli navenek prezentovat, což byl jeden z jejich hlavních cílů, ale také znamenal zrušení *bummelu*, kterému sebral hlavní komponent, bez něhož pro studenty zvyk pozbyl smyslu. Zákaz neplatil navíc jen pro veřejná prostranství, ale pro veřejné místnosti, takže platil i pro budovu Německého kasina.²³¹

Spolky ihned začaly jednat, jak se k problému postaví. Již 25. října společně vyzvaly ke stávce studentů a volaly po solidaritě na jiných německých univerzitách. Oficiálně byla vyhlášena stávka jen na německé technice, avšak v omezené míře probíhala i na německé Karlo-Ferdinandově univerzitě.²³² Schůzí v Německém domě, které spolkové studenti téměř každý den pořádali, se zúčastnil i vyslanec ministra kultu a vyučování odborný rada Hartel. Studentům vysvětlil, že zákaz barev bude v Praze odvolán ihned po ukončení sněmovního sezení, a pohrozil jim uzavřením univerzity, pokud se do 31. ledna nevrátí do univerzitních lavic. Ministerský předseda Paul Gautsch a jeho vláda totiž správně poznali, že napětí v Praze bylo do velké míry spojené se zasedáním zemského sněmu. I proto se zdráhali ustoupit studentskému tlaku. Zároveň na ně z druhé strany tlačili Češi, kteří označovali případné odvolání vyhlášky za „kapitulaci před německým studentským terrorismem“ a vládu obviňovali ze slabosti.²³³

—²³¹ Přesné znění *Farbenverbotu* a jeho důsledky, viz *Národní listy*, roč. 38, č. 21, 21. 1. 1898, s. 5; Tamtéž, roč. 38, č. 22, 22. 1. 1898, s. 5.

—²³² Ke stávce německých studentů viz *Národní listy*, roč. 38, č. 26, 26. 1. 1898, s. 1; Tamtéž, roč. 38, č. 27, 27. 1. 1898, s. 2; *DBs*, 1898, roč. 7, č. 12, březen.

—²³³ *Národní listy*, roč. 38, č. 26, 26. 1. 1898, s. 1; Tamtéž, roč. 38, č. 27, 27. 1. 1898, s. 2; Tamtéž, roč. 38, č. 28, 28. 1. 1898, s. 3.

Německá akademická společnost se rozhodla probrat následující postup v neděli 30. ledna na sjezdu v Litoměřicích, na němž se sešlo celkově asi tisíc studentů a čtyřicet profesorů nejen z celé monarchie, ale také z Německé říše. Mezi zúčastněnými byl například i rektor německé univerzity Ulbrich nebo budoucí rektor Carl Rabl. Na jednání se domlouvali zejména na společném postupu, přičemž vkládali své naděje do rukou německých politiků. Společný postoj zaujalo shromáždění k *Farbenverbotu* a označilo jej za porušení právního státu. Na mnoha bodech se ale společenství neshodlo. Rozhořely se debaty o přesunu obou německých vysokých škol z hlavního města zemí Koruny české, nicméně zůstaly víceméně na slepém bodě a byly uzavřeny neurčitou rezolucí, která sice hovořila o přesunu vzdělávacích institucí, ale zároveň podporovala začínající německé studenty k příchodu na pražskou univerzitu do té doby, dokud se celá situace nevyřeší. Mnohem důležitější bod sváru byla ale samotná vysokoškolská stávka, na které se neshodli zejména studenti se svými profesory. S finální ultimativní formou rezoluce, která proklamovala, že pokud nebude vládou zákaz barev odvolán do dvanácti hodin následujícího dne (31. ledna 1898), bude zastavena výuka na vysokých školách, souhlasily zhruba dvě třetiny hlasujících. Mezi odpůrci byl ale například sám rektor Ulbrich, který se obával případných následků nejen pro univerzitu, ale i pro samotné studenty – část z nich byla totiž financována stipendii podmíněnými účastí při výuce. Případné uzavření semestru, které shromáždění očekávalo do tří dnů od počátku stávky, by tak připravilo tyto studenty o peněžní prostředky.²³⁴

—²³⁴ O litoměřických jednáních, viz *DBs*, 1898, roč. 8, č. 1, duben; Tamtéž, 1898, roč. 7, č. 11, únor; Tamtéž, 1898, roč. 7, č. 12, březen; *Národní listy*, roč. 38, č. 30, 31. 1. 1898, s. 5; *Wartburg*, 1898, roč. 11, č. 3, březen; *Akademische Burschenschaft Carolina*, 1930, s. 56; *Carolina*, 1910, s. 45; *Právo lidu*, roč. 7, č. 31, 31. 1. 1898, s. 2.